

MIKSZÁTH KÁLMÁN

KIRÁLYLÁTOGATÁSOK A VIDÉKEN

Ha én király volnék, mindég a vidéken járkálnék, kisvárosokban, falvakban; ott jobban tudják megbecsülni és szeretni a királyokat.

Hogy a régibb királyok is rájöttek már erre, mutatja az ősz diétákon hozott törvény, hogy a királynak ne legyen szabad összes udvari népeivel a nemesek házába szállni, s azokat ott kipusztítani. Ha enni akarnak őfelségeik, hát hozzanak magokkal!

A törvény, ha elavult is, ért valamit, mert most már a legtöbbször magával viszi a konyháját is a király, pedig beh szívesen főzne neki minden magyar asszony.

Hát még Aradon, a »szép asszonyok városában«!

Sokszor járt már Magyarországon őfelsége jó időben, rossz időben, de mindég szívesen látták.

Gyönyörűség elnézni ilyenkor, miképp változik át egy kisváros. Milyen élénkség, zaj az utcákon. Itt

Budapestten látszatja sincs, Bécsben még kevésbé a király jelenlétének, a kisvárosokban ellenben egyszerre ragyogásra fordul minden. Díszmenték kényeskednek a férfiak vállán, kordován csizmák csikorognak a városon végig, kardok zörögnek, sarkantyúk csörögnek, kócsagtollak rengnek szerte.

Hogy restelkednek ilyenkor a hadnagyok, akik lenézték máskor a civilt, amiért nem ruházkodhatnak csinosabban, s miképp irigylük a generálisok, hogy nem lehetnek megyei aljegyzők!

És a házakon egyre lengeti a szél a tömérdek zászlót, hogy soha az embernek az eszéből ki ne menjen a király... amíg ott van.

Olyan nagy dolog a vidéken királynak lenni!

De hát ez is, az is elmúlik.

Az egésznek az lesz a vége, hogy egy csomó rendjelet osztanak ki, amerre a király járt, hogy nyoma maradjon.

Lassankint azt is elfelejtik az emberek. Azok, akiket kegyesen megszólított, egy darabig föl-fölemlegetik, »mit mondott nekem őfelsége és én mit feleltem erre«, (de már ennek a fele se igaz), a városi számadásokban marad a királylátogatás nyoma legtovább, hogy mennyi volt a parádé-költség (de már ennek a fele legalább is igaz).

A komoly célok, amiért a király itt és ott járt, szintén feledésbe mennek, hanem ami soha el nem múlik, mindig meglesz, szájról szájra kering, s ha elfelejtik, újra kiássák: azok a bőven termő király-anekdoták.

Ezek a derült sugarak, amikből a nép a király képét összeállítja és soha szem elől el nem veszti.

Ezekből említsünk meg néhányat.

Mikor őfelsége 1856-ban Nógrádban járt, egy palóc paraszt odatolakodott Ludányban, ahol lovat váltottak, a kocsijához, s egy instanciát nyújtott át.

- A mérnök ellenem van, fölséges uram. El akarja a földemet venni...

- Majd intézkedem, jó ember - mondá őfelsége szelíden -, csak menjen nyugodtan haza.

- Köszönöm alássan, - felelte a paraszt, és távozott, mert a zsandárok is tuszolták el, de kisvártatva visszafordulván, visszaszól a császárhoz kérdőleg:

- Oszteg ha mégis a földemre jönne, szabad-e beleszúrnom a vasvillát?

Rimaszombatban egy Szentmiklóssy nevű földesúrtól, aki akkorában az »elkeseredett hazafiak«-hoz tartozott, futólag kérdé:

- Mi hír itt önöknél?

Szentmiklóssy vállat vont, s csak azután felelte vontatottan:

- Szedik az adót, felséges uram, mindenfelé.

Akkor ezek az adomák voltak kelendőek. Ezek közt a legelterjedtebb a császárnak ajándékozott klenóci sajtó, hogy miképp kell megenni.

Olyanok voltak az idők hiába, hála az istennek, hogy elmúltak.

Akkor őfelsége idenézett, ha jött valahová, ma már csak szétnéz, ha megy valahová. Az akkor fiatal császárból a legszeretettebb magyar király lett. A gödöllői paraszt, ha a fölvert út porából kibontakozó lovasokat lát, már le sem teszi a kaszáját bámultában, hanem csak úgy közönséges beszédképpen mondja: »Úgy nézem, a királyék megint itthon vannak«.

Nem is terem többé olyan anekdota, mint azelőtt, csupa merő szeretet ezeknek a töve, és egyetlen egynek sem szúrós a hajtása.

A királynét »tekintetes asszony«-nak szólítja valami golyhó Gödöllőn. A verseyházi paraszt, akivel a király szóba áll, azt kérdi, igaz-e, hogy a fiatal királyfi megházasodik? De most már, fölséges uram - tanácsolja nagy tisztességtudással -, ki kellene ám adni a jussát is, amiképp a szadai jegyző úr tette a fiával, hogy a tejbe is legyen mit aprítani.

Legkitűnőbbek azok a naivitások, amelyek a király vagyoni állapotára születnek a magyar népnél.

Mikor a porosz-osztrák háború volt, az a bolondos hit terjedt el, hogy a király átíratta Magyarországot a feleségére. Most már nem viheti el a burkus.

Tavaly Szegeden meglátták az ebédre hivatalos parasztok, hogy őfelsége fekete rozskenyeret eszik. Lett is mindjárt szomorú híre a tanyákon. Úgy kiköltekezett őfelsége Szeged építésénél, hogy a kenyérben is már csak a feketére telik neki.

Kedélye melegét sokszor elárulta itt.

Egy iskolás fiúnak, ki már akkor jött lihegve a fiúkból alakult dísz-sorhoz, mikor a király távozóban vala, megsimogatta a fejét:

- No, ne félj, nem késtél még el. A királyt még megláthattad!

Amint a könyvtárakban beírta nevét a vendégkönyvbe, mosolyogva jegyzé meg:

- Sok jobb írást láttam már ennél ma a fiúk irkáiban.

Aradról még el sem távozott, máris van adoma.

A múlt héten a városházat rendezték be számára nagy pompával. Az emberek processzióként jártak nézegetni a berendezést, úgyhogy a tanács jónak látta egy táblácskára kiírni a termekben:

»Semmihez hozzányúlni nem szabad«.

Mikor őfelsége tegnap odaérkezett, s beszállt a termekbe, az egyik táblácskát véletlenségből ott hagyták a falon, őfelsége csakhamar megpillantotta azt, s kedélyesen jegyzé meg a polgármesternek:

- Igen szép szállás, de ilyen föltétel mellett nagyon nehéz lesz benne meglakni.

Ez még csak az első fecske Aradon, de bizonyos, hogy folytatása következik.

A GÖDÖLLŐI PARASZT MEG A KIRÁLY

Mikor őfelsége harmadéve nyáron Gödöllőn volt, vadászat közben elmaradt kissé kísérőitől s látván egy dülőúton kocsija mellett ballagó parasztot, odament hozzá, s az úgynevezett »Avar«-dombra mutatva, kérdé, nem lehetne-e oda valami rövidebb ösvényen jutni. Őfelsége alkalmasint meg akarta előzni társait.

A paraszt nem ismerte meg a felséget, ki könnyű polgári ruhába volt öltözve, s tagadólag rázta nagy bozontos fejét anélkül, hogy csak egyetlen szót is pazarolt volna a feleletre.

E pillanatban sűrű puska lövések hangzottak föl.

– Mi volt ez? – kérdé a király önkénytelen, mintegy önmagától.

– Hát lövések – felelé a paraszt egykedvűen. – A királyék megint itthon vannak.

A királynak tetszett ez a meleg szó, el is mosolyodott rajta a bajusza alatt.

– Nos, és ösmeri kend a királyékat?

– A felséges asszonyt láttam már vagy kétszer, de a férjét még nem. Nagyon keveset élnek együtt, úgy nézem.

– Hát nem tartja azt helyesnek?

– Helyes vagy nem helyes, hanem költséges lehet a két háztartás.

– Ugyan a király nagyon sokat költ? Mit gondol?

– Hát bizony kőthet vagy hatvanezret egy évben.

– Dejszen többet költ az – mondá a király.

– Nem a' – felel a paraszt –, már én csak jobban tudhatom, mint az úr.

– Miért?

– Mert én gödöllői ember vagyok: Fésüs-Katona János a nagy templom mögül.

– És csakugyan nem költ többet? De hát mit csinál akkor azzal a sok millióval?

– Megszedi magát, uram. Úgy tesz, mint a tinnyeji jegyző: most, hogy im, halom lett a pénze, megházasítja a fiát s neki adja át a hivatalt, hadd boldoguljon az is.

Őfelsége jóízűen nevetett, aztán kettős léptekkel sietett el az »Avar« felé.

.....

Gödöllőn minden évben tartanak nagy szüretet a királyék is.

Őfelségeik a világért sem mulasztanak el az ősi magyar szokást: szívesen látott vendég ilyenkor a király szőlőiben boldog, boldogtalan, paraszt és mágnás össze-vissza.

De az udvarmesteri hivatal természetesen őfelségeik azon kegyes akaratát, hogy szőlőjükben ott lássák a környék népét, éppenugy, mint bármily szőlősgazda, kivetkőzteti nemes formájából, mely (érdekességénél fogva szóru szóra közlöm szövegét) következő értesítéssel szokta évenként összehívni a környéket:

»A csász. királyi főudvarmesteri hivatal tudatja a környék lakosságával, hogy (ekkor és ekkor) a király őfelsége tulajdonát képező szőlőkben mindazok, kik tisztességesen öltöznek s kiknek modora kifogástalan, ő csász. kir. Felsőgeik legmagasabb óhajtásához képest, megjelhetnek.«

Meg is szoktak jelenni a szüretéken a Podmaniczkyak, Sztárayak, Beniczkyek s a kisebb birtokos dzsenti, sőt nem kis számmal a föld népe is.

A múlt ősszel király és királyné tarackdurrogás közt megjelenvén, midőn előkelőbb szüreti vendégeikkel egy-két szót váltottak sorba, a király egyszerre elmosolyodik s egy öreg paraszt felé tartván, hangosan megszólítja:

– No, Fésüs-Katona János uram, igaza volt, csakugyan én is megházasítom a fiamat... mint a tinnyeji jegyző.